

FUNȚIILE SOCIALE ALE FAMILIEI

IONUȚ ANASTASIU*

ionut.anastasiu@yahoo.com

Abstract: *The family is a universal social institution. The defining characteristics of the family in classical perspective are the fact that its members are living together, to undertake various joint activities, to contribute with resources necessary to life, and having children. But the perspective on the family has suffered substantial changes in the second half of the twentieth century. However, despite these structural changes, the social functions of the family have remained essentially unaltered.*

Keywords: *the universal character of family, regulating social behavior, reproduction, the economic function, the education as socialization of children, providing affection, protection and emotional support, providing social status.*

Pentru a caracteriza familia în calitatea ei de instituție socială trebuie mai întâi să fie evidențiat **caracterul universal** al acesteia. Nu există nicio societate, indiferent de epoca în care ea a funcționat și s-a dezvoltat, în cadrul căreia familia să lipsească. Altfel spus, din timpurile cele mai îndepărtate până în prezent, familia este forma de organizare socială cea mai frecvent întâlnită. Pentru a evidenția acest lucru, antropologul american George Murdock (1897-1985) în lucrarea *Structura Socială* (1949) a analizat un număr de 250 de societăți de diferite tipuri, atât din categoria vânătorilor și culegătorilor, cât și pastorale, agrare sau puternic industrializate. În urma acestei analize detaliate, Murdock a ajuns la concluzia că în fiecare dintre aceste societăți există anumite forme ce se încadrează în definiția familiei ca instituție socială. Prin urmare, în ciuda varietății de manifestări în care poate să apară, familia este o instituție socială universală. Antropologul american definește familia ca fiind „un grup social care locuiește împreună, stabilind relații de cooperare economică și reproducere. În cadrul familiei, sunt incluse persoane adulte de sexe diferite, dintre care cel puțin două întrețin relații sexuale aprobate din punct de vedere social, și unul sau mai mulți copii, ce pot fi naturali

* Asist. univ. dr., - *Academia de Studii Economice, București.*

sau adoptați”¹. În concluzie, **trăsăturile definitorii ale familiei sunt faptul de a locui împreună, de a întreprinde diverse activități comune, de a contribui cu resurse necesare vieții și de a avea copii.** Cel puțin doi dintre membrii familiei întrețin relații sexuale, aflate în concordanță cu normele societății în care trăiesc.

Definiția familiei în viziunea lui Murdock este considerată ca fiind restrictivă în raport cu diversitatea situațiilor de viață actuale². De exemplu, ea nu include familia monoparentală, un fenomen social ce a cunoscut o creștere semnificativă în ultimele decenii. Familia monoparentală este definită ca fiind acel tip de familie cu un copil sau mai mulți ce nu au împlinit vârsta de 18 ani, ce sunt crescuți de un singur părinte care poate fi văduv sau divorțat și care nu s-a mai recăsătorit ulterior sau care nu a fost căsătorit niciodată. Tipul cel mai frecvent de familie monoparentală este acela alcătuit dintr-o mamă și copiii ei naturali. Se estimează că, în prezent, la nivel global, aproximativ 16% din totalul copiilor trăiesc într-o familie monoparentală. O altă situație care devine din ce în ce mai frecventă și care nu poate fi inclusă în definiția familiei furnizată de Murdock are în vedere cuplurile de lesbiene și homosexuali. Privită de unii sociologi ca una dintre cele mai importante mișcări sociale ale secolului al XX-lea, mișcarea de eliberare a homosexualilor și lesbienele deschide o problemă nouă de analiză a drepturilor civile și a celor referitoare la familie. Orientarea sexuală a unui individ se referă la „convingerile, atracțiile, comportamentele acestuia față de persoanele aparținând sexului opus sau aceluiași sex”³. Iar pentru o familie constituie o adevărată provocare faptul că unul dintre membrii săi are o orientare sexuală diferită față de ceilalți. Se pune problema „cum să accepte sau dacă să accepte” această situație care este din ce în ce mai des întâlnită în Occident. Astfel, unele cercetări au evidențiat faptul că în S.U.A. în jur de 5% din populația cu vârsta de 18 ani și peste se declară homosexuali sau lesbiene și, mai mult decât atât, 27% dintre cuplurile de homosexuali sau lesbiene au copii. De unde rezultă că aproximativ 10 milioane de copii sunt crescuți de părinți homosexuali sau lesbiene.

De altfel, perspectiva asupra familiei a suferit modificări substanțiale în a doua jumătate a secolului al XX-lea. Pentru a descrie aceste schimbări

¹ Murdock, G.P., *Social structure*. The MacMillan Company, New York, 1949.

² Tischler, H.L., *Introduction to Sociology (10th ed.)*. Wadsworth, Cengage Learning, 2011.

³ Ritzer, G. (eds.), *The Blackwell Encyclopedia of sociology*. Blackwell Publishing, Inc., Malden, 2007.

relativ radicale în ceea ce privește structura internă a familiei ca instituție socială, unii sociologi au introdus termenul de **familie postmodernă**. Acest termen desemnează multitudinea de forme în care familia poate să apară, precum și faptul că „forme noi sau modificate de familie continuă să apară și să se dezvolte”⁴. Unele dintre aceste forme sunt: familiile monoparentale, coabitarea cuplurilor heterosexuale, căsătoriile și familiile de lesbiene și homosexuali, familiile extinse de tip trei-generații, gospodăriile colective, familiile compuse, în cadrul cărora cel puțin unul dintre părinți a mai fost căsătorit cel puțin o dată și care are unul sau mai mulți copii din acea căsătorie, familiile divorțate etc.

Aceste schimbări pot fi sintetizate astfel⁵:

Familia tradițională	Alternativele familiei tradiționale
Căsătorit din punct de vedere legal	Necăsătorit, coabitare
Cu copii	Voluntară fără copii
Doi părinți	Un singur părinte (nu s-a căsătorit/n-a fost căsătorit niciodată)
Permanent	Divorț, recăsătorire (incluzând familia binucleară, ce implică custodia comună asupra copiilor, familia vitregă sau familia „amestecată”)
Bărbatul ca prim furnizor și autoritate ultimă	Căsătorie egalitaristă (inclusiv în ceea ce privește dualitatea carieră și căsătorie în localități/regiuni/țări diferite și aceasta deoarece soții au locuri de muncă aflate la mari distanțe, motiv pentru care ei locuiesc împreună rareori, de exemplu numai în week-enduri sau vacanțe)
Exclusivitate sexuală	Relații extraconjugale (inclusiv căsătorie deschisă d. p. d. v. sexual,

⁴ Lamanna, M. A. & Riedman, A. (2012), *Marriages, Families, and Relationships: Making Choices in a Diverse Society (7th ed.)*. Wadsworth, Cengage Learning.

⁵ Sursa: adaptat după Brym, R. J., & Lie, J., *Sociology: Your compass for a new world (3rd ed.)*. Thomson Wadsworth, U.S.A., 2007.

	relații sexuale cu alte cupluri, sau prietenii cu caracter intim)
Heterosexual	Relații intime cu parteneri de același sex, precum și gospodărire împreună cu acestea
Gospodărie cu doi adulți	Gospodării cu mai mult de două persoane adulte (inclusiv mai mulți soți, conviețuire colectivă, familii afiliate, sau mai multe familii din diverse generații)

Prin urmare, modalitatea de a înțelege structura și rolul familiei în societate este pretutindeni aceeași, ci concepțiile despre familie din cadrul diverselor societăți pot să difere considerabil, aceste diferențe fiind cauzate de existența unor norme diferite în interiorul fiecărei societăți umane în parte. Diversitatea culturală se manifestă în mod direct în ceea ce privește conceperea și organizarea vieții familiale. De exemplu, în societatea tradițională Navajo din sud-vestul statelor unite ale Americii, cei doi soți nu locuiesc niciodată sub același acoperiș⁶. De cele mai multe ori, soția locuiește cu mama, surorile sale și cu proprii copii, în timp ce bărbatul locuiește într-o casă comună rezervată exclusiv bărbaților. Relațiile dintre soți sunt reduse cel mai frecvent la întâlnirile cu caracter intim/discret. În cadrul comunităților de Masai situate în Kenya poliandria este forma uzuală de reglementare a relațiilor dintre soți. Altfel spus, o femeie căsătorită poate avea relații sexuale permise nu numai cu soțul său, ci și cu toți bărbații din cadrul grupului care au vârste similare. Este o chestiune care ține felul de a fi al acelei societăți ca soțul să nu aibă nimic de obiectat atunci când un prieten foarte bun îi cere permisiunea de a avea relații sexuale cu soția sa. Cea care decide în cele din urmă este, de altfel, soția. În societatea Banaro din Papua Noua Guinee, soțul nu poate avea relații intime cu soția sa, înainte ca aceasta să nască un copil al cărui tată este un prieten al acestuia⁷. Relația părinte-copil nu este deci neapărat una de tip biologic. Importanța fundamentală a acestei relații rezidă în caracterul ei social, copiii fiind recunoscuți ca aparținând familiei,

⁶ Gelles, R.J., & Levine, A., *Sociology: An introduction* (5th ed.). Mc-Graw Hill Companies, Inc., U.S.A., 1995.

⁷ Haralambos, M., & Holborn, M., *Sociology: Themes and perspectives* (7th ed.). HarperCollins, Publishers Limited, London, 2008.

indiferent dacă părintele biologic este sau nu aceeași persoană cu tatăl oficial.

După ce a subliniat caracterul universal al familiei, antropologul George Murdock (1949) a susținut că familia are patru funcții sociale fundamentale: de reglementare sexuală, de reproducere, economică și educațională.

O primă funcție pe care familia o îndeplinește în calitatea sa de instituție socială este aceea de **reglare a comportamentului sexual**. În acest sens se impune o constatare și anume, că nu există nicio societate care să lase oamenii liberi în a-și manifesta comportamentele sexuale așa cum doresc aceștia, ci există un set întreg de reglementări scrise sau nescrise care interzic anumite modalități de manifestare de natură sexuală. De exemplu, în numeroase societăți, practicarea sexualității nu este permisă în perioadele de doliu, în cele în care au loc diverse festivități religioase, în timpul când femeia este însărcinată sau se află în perioada de menstruație etc. În ciuda diferențelor semnificative dintre diversele societăți, susține Murdock, există totuși și un element comun și anume **tabuul incestului**, respectiv interzicerea relațiilor sexuale și a căsătoriei între rudele foarte apropiate (între părinți și copii, între frați și surori, sau între bunici și nepoți). Obiectivele cele mai importante pe care tabuul incestului le îndeplinește în cadrul societății sunt, pe de o parte, acela de a elimina rivalitățile și conflictele de natură sexuală din cadrul familiei, pe de altă parte, de a nu induce confuzie în ceea ce privește rolurile corespunzătoare fiecărui membru al familiei, precum și de a genera legături de rudenie cu alte familii, în raport cu care se pot dezvolta și atinge diferite tipuri de interese reciproc avantajoase. La o analiză detaliată, se constată o diferență importantă între modalitățile de reglementare a comportamentului sexual în societățile tradiționale, ce prezintă un caracter foarte extins, în raport cu societățile contemporane, unde sfera de acțiune a societății asupra indivizilor este diluată în mod semnificativ.

A doua funcție pe care o îndeplinește familia în cadrul societății este aceea de **reproducere**. Pentru a se putea dezvolta, fiecare societate are nevoie de noi generații, de oameni tineri care să-i înlocuiască pe cei bătrâni, iar aceasta nu se poate face decât prin trei modalități: prin reproducere, migrație sau cucerirea unor alte societăți. Însă, în absența reproducerii biologice, orice societate este condamnată la dispariție. Situații de acest tip s-au întâlnit cu precădere în cadrul comunităților religioase, de exemplu cea autointitulată Shakers – respectiv, societatea celor care credeau în a doua apariție a lui Isus Cristos –, în cadrul căreia

egalitatea socială este primordială, însă relațiile sexuale sunt respinse ca fiind sub demnitatea ființei umane, ceea ce a avut ca efect diminuarea accentuată a numărului membrilor acestei comunități⁸.

Funcția de cooperare economică are, de asemenea, un rol important în cadrul familiei. Explicația lui Murdock pentru care, în afara satisfacerii necesităților de natură sexuală, oamenii se căsătoresc și întemeiază familii noi este faptul că, „pe temeiul diferenței fundamentale dintre cele două sexe, un bărbat și o femeie alcătuiesc o unitate de cooperare extrem de eficientă”⁹.

În societatea de tip tradițional, familia constituia unitatea economică de bază. Ea avea rolul de a satisface nevoile de bază ale membrilor săi, ce constau în principal în hrană, locuință, sănătate și confort în general. Situația s-a schimbat însă în societățile moderne, în cadrul cărora unele dintre aspectele economice ce aparțineau în mod tradițional familiei au fost preluate de alte instituții sociale. Din acest punct de vedere, o schimbare majoră care s-a produs la acest nivel are în vedere transformarea funcției de producător a familiei în aceea de consumator. Activitățile economice de producție erau dominante în cadrul familiei tradiționale, cu precădere în cazul familiilor situate în mediul rural, în vreme ce societatea actuală propune un tip de familie orientată predominant către consum. O altă schimbare în ceea ce privește funcția economică a familiei are în vedere problema sănătății, a îngrijirii celor bolnavi sau bătrâni. Familia este înlocuită în acest caz de o altă instituție socială, respectiv spitalul sau, în anumite cazuri, azilul de bătrâni, care preiau sarcina îngrijirii și/sau însănătoșirii acestora.

Însă, în ciuda acestei schimbări fundamentale de rol, familia păstrează totuși anumite funcții economice de bază: veniturile sunt asigurate de către persoanele mature, care întreprind diverse activități economice în cadrul societății, în schimbul cărora ei primesc o anumită remunerație. Mai mult decât atât, fiecare familie se gospodărește în funcție de propriul mod de viață; activități precum prepararea mâncării, spălatul vaselor, curățenia, petrecerea timpului liber etc. au rămas în sarcina fiecărei familii, indiferent dacă aceste activități (mai ales preparatul mâncării și curățenia) sunt realizate de cei din familie sau, contra cost, de către alte persoane din afara respectivei familii.

⁸ DiRenzo, G.J., *Human social behavior: Concepts and principles of sociology*. Holt, Rinehart and Winston, Inc., U.S.A., 1990.

⁹ Murdock, G.P., *Social structure*. The MacMillan Company, New York, 1949.

A patra funcție pe care familia o îndeplinește este aceea **educațională**, ce, în opinia lui Murdock, poate fi asimilată **funcției de socializare a copiilor**. Unii analiști¹⁰ au observat că antropologul american utilizează termenul de educație cu referire la procesul de socializare. De altfel, familia este agentul primar de socializare, iar, în această calitate, ea nu este doar un producător de natură biologică, nu se rezumă la funcția de reproducere, ci are un rol fundamental în ceea ce privește utilizarea de către copii a unui anumit limbaj, însușirea unui set de valori, de credințe, de abilități etc. De cele mai multe ori, socializarea oferită de familie, în calitatea sa de grup primar, este atât de complexă încât ea nu este sesizată de fiecare individ în momentul derulării propriu-zise ale acestui proces. De unde putem trage concluzia că socializarea oferită de familie are un caracter natural, este firescul însuși.

Ulterior, alți sociologi, au adăugat și alte funcții ale familiei, în afara celor propuse de Murdock. De exemplu, o funcție a familiei ce nu trebuie neglijată este aceea de **a oferi afecțiune, protecție și suport emoțional**. În interiorul familiei, părinții nu se rezumă doar la a asigura hrană propriilor copii, ci și, fără-ndoială la fel de important, protecție, încredere în sine, sprijin în raport cu situațiile dificile, suport medical atunci când este nevoie etc. În absența acestor nevoi de ordin psihologic, pot să apară o sumedenie de disfuncționalități în ceea ce privește comportamentul unei persoane în cadrul societății. Trebuie afirmat că familia este cel mai bun/adecvat grup pentru a satisface aceste nevoi și aceasta deoarece ea este implicată la toate nivelurile - biologic, psihologic și social - dar și pentru că structura sa de grup primar îi conferă un avantaj imens în raport cu ceilalți agenți ai socializării, precum școala sau grupul de prieteni. De altfel, coeziunea și solidaritatea se manifestă în mod primordial în cadrul familiei.

În fine, o altă funcție importantă a familiei este aceea de **acordare a unui statut social**. Astfel, într-o primă instanță, indivizii se definesc pe ei înșiși prin raportare la familia din care fac parte, sentimentul de apartenență jucând un rol foarte important în ceea ce privește asumarea diverselor roluri în cadrul familiei. În acest sens, cele mai multe dintre statusurile prescrise ale unui individ au legătură directă cu familia din care acesta face parte; de exemplu, vârsta, etnia, naționalitatea, clasa socială, religia etc. sunt conferite unui individ datorită faptului că s-a

¹⁰ Haralambos, M., & Holborn, M., *Sociology: Themes and perspectives* (7th ed.). HarperCollins, Publishers Limited, London, 2008.

născut într-o anumită familie. Naționalitatea, religia sau clasa socială pot fi schimbate ulterior prin voința individului și transformate în statuti dobândite, însă unele statuti nu se pot schimba, deoarece au caracter permanent.

BIBLIOGRAFIE

1. Brym, R.J., & Lie, J., (2007), *Sociology: Your compass for a new world* (3rd ed.). Thomson Wadsworth, U.S.A.
2. Day, R.D., (2010), *Introduction to family processes* (5th ed.). Routledge, Taylor & Francis Group, New York.
3. DiRenzo, G.J., (1990), *Human social behaviour: Concepts and principles of sociology*. Holt, Rinehart and Winston, Inc., U.S.A.
4. Gelles, R.J., & Levine, A., (1995), *Sociology: An introduction* (5th ed.). Mc-Graw Hill Companies, Inc., U.S.A.
5. Haralambos, M., & Holborn, M., (2008), *Sociology: Themes and perspectives* (7th ed.). HarperCollins, Publishers Limited, London.
6. Lamanna, M.A. & Riedman, A., (2012), *Marriages, Families, and Relationships: Making Choices in a Diverse Society* (7th ed.). Wadsworth, Cengage Learning.
7. Murdock, G.P., (1949), *Social structure*. The MacMillan Company, New York.
8. Ritzer, G. (eds.), (2007), *The Blackwell Encyclopedia of sociology*. Blackwell Publishing, Inc., Malden.
9. Tischler, H.L., (2011), *Introduction to Sociology* (10th ed.). Wadsworth, Cengage Learning.